

D. El. Ed. Examination (Second Year) – April 2026
Subject: Pedagogy of English Language (204)

Time: 3 Hrs

M.M. 70

NOTE: All parts are compulsory.

Part-A

1. Answer the following questions:
  - a) The society which has more than one significant language group is known as _____.
  - b) Write the full form of ESL.
  - c) How many stages of Reading are there? Name them.
  - d) How many types of STRESS are there in English Language? Name them. (4x1=4)

2. Give short answers to any four questions:
  - a) Differentiate between Method and Approach.
  - b) Write a short note on Socio-economic factors affecting Second Language Acquisition.
  - c) What are the advantages & disadvantages of Reading Aloud?
  - d) How can dictation be used for assessment?
  - e) YOU SHOULD NOT WASTE YOUR TIME: - Underline the Modal in the given sentence.
  - f) What are the qualities of a good text book? (4x4=16)

Part-B

Answer the following Questions in detail.

3. ~~What~~ What are the main issues of learning English in a multi-lingual society?
OR
What are the key factors affecting second language acquisition? (8)

4. Discuss the Structural Approach with special emphasis on its advantages and disadvantages
Or
Define Communicative Approach to Language Teaching. Explain the role of teacher in CLT. (8)

5. Discuss Pre-reading, While-reading and Post-reading stages in the language class room.

OR

Write down meaning and need of Critical Literacy with special reference to role of textbook in it. (8)

6. Define Assessment. What are the characteristics of Assessment? Define advantages of Continuous and Comprehensive Assessment.

Or

Define Observation Technique. Explain the types, advantages and limitations of Observation Method. (8)

7. Write a short paragraph of about 150-200 words on 'India: A country of Festivals'.

Or

You are Amrik. Your institute is going to organize an inter-state youth festival. As a class representative of your D.El.Ed class, write a notice informing and encouraging the students to participate in this program. (4)

8. Do as directed:

- a) A thing of beauty ..... (complete the sentence with suitable predicate).
- b) our ..... begin next week. (class). Supply the correct form of noun in the bracket.
- c) Change the gender. Goose, wizard
- d) Use the word Help as a noun and as a verb
- e) Can I go home now? Underline the modals in the given sentence.
- f) Correct the spelling of Restorent and fulfill
- g) he said to himself this is my place of rest the end of my pilgrimage (punctuate the given sentence) (2X7=14)

26

D.El.Ed. Examination (Second Year) – April 2026
Paper: Pedagogy of Social Science Education (203)

Time: 3 Hours.

M. M.: 70

ਭਾਗ-ੳ

1. ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

ੳ) ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ?

What is the meaning of Social Science?

ਅ) ਚੰਗੇ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਗੁਣ ਲਿਖੋ?

Write any two qualities of a good citizen?

ੲ) ਅਕਸ਼ਾਂਸ਼ ਕੀ ਹੈ ?

What is Latitude?

ਸ) ਸੰਕਲਪ ਰਚਨਾ ਕੀ ਹੈ?

What is concept formation?

ਹ) ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਵਿਧੀ ਕੀ ਹੈ ?

What is the Discussion Method?

ਕ) CCE ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਂ ਕੀ ਹੈ?

What is the full form of CCE?

(6x1=6)

ਭਾਗ-ਅ

2. ਕੋਈ ਅੱਠ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

ੳ) ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਸਮਝਾਓ।

Explain the difference between Social Science and Social Studies.

ਅ) ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਗੀਕਰਨ (Social Stratification) ਸਮਝਾਓ।

Explain social stratification.

ੲ) ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ।

Write the difference between state and Society.

ਸ) ਨਾ- ਮਿਲਵਰਤਨ ਅੰਦੋਲਨ ਕੀ ਹੈ?
What is non cooperation movement?

ਹ) ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿਖਲਾਈ ਸਾਮਗਰੀ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।
Explain teaching-learning materials used in Social Science.

ਕ) ਚਰਚਾ ਵਿਧੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
Explain the Discussion Method.

ਖ) ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਵਿਧੀ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਲਾਭ ਲਿਖੋ?
What is story telling method and write its advantages?

ਗ) ਅੰਕਲਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਲਿਖੋ?
Write the principles of assessment.

ਘ) ਸੂਰਜੀ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ਤੇ ਇਸਦੇ ਤੱਤ ਲਿਖੋ ?
What do you mean by the Solar System and write its elements?

(8x3=24)

ਭਾਗ- ਏ

ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:

3. ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਅਰਥ, ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ, ਵਿਸ਼ਾ-ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾਓ।
Explain the meaning, nature, scope and importance of Social Science in detail.

OR

ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
Discuss the difference between Social Science and Social Studies and explain its relationship with other subjects.

4. ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ।
Explain the Fundamental Rights for Indian citizens written in the Indian Constitution.

OR

ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ। ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ?
What is the meaning of State and Society? Explain the difference between State and Society.

5. ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਉੱਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਕਲਪ ਰਚਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਮਝਾਓ।

Explain concept formation among children in middle and upper primary classes with suitable examples.

OR

ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਿਖਲਾਈ-ਸਾਮਗਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

Discuss various teaching-learning materials used in teaching of Social Science with their advantages.

6. ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ?

What is the meaning of pedagogy and explain its three techniques also?

OR

ਆਂਕਲਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਂਕਲਣ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

Explain the various techniques used for assessment by clarifying the concept of the assessment.

(4x10=40)

D.El.Ed. Examination (Second Year) – April 2026
Paper: Cognition, Learning and the Socio-Cultural Context (201)

Time allowed: 2 hours

M.M. 30

ਭਾਗ-ੳ

1. ਕੋਈ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:

ੳ) ਉਪਕਰਨ-ਮੂਲਕ ਅਨੁਬੰਧਨ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿਸ ਨੇ ਦਿੱਤਾ?
Who propounded Operant Conditioning Theory?

ਅ) ਸ਼ਾਂ ਪਿਆਜੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਰੇਖ ਕੀ ਹੈ?
Define schema according to Jean Piaget.

ੲ) ਦੀਰਘ ਕਾਲੀਨ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਅਤੇ ਲਘੂਕਾਲੀਨ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ।
Differentiate between long-term memory and short-term memory.

ਸ) ਮਾਨਸਿਕ ਖੇਡ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?
What do you mean by Mental play?

ਹ) ਨਿਕਟਤਮ ਜਾਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ।
What do you mean by ZPD?

ੳ) ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਓ।
Throw light on the stages of Moral Development according to Kohlberg.

(5x2=10)

ਭਾਗ-ਅ

ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:

2. ਸਿੱਖਣ ਕੀ ਹੈ? ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਵੇਰਵਾ ਦਿਓ।
Define learning. Explain the nature of learning in detail.

Or

ਕਲਾਸੀਕਲ ਅਤੇ ਸਕਿਰਿਆ ਅਨੁਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ।

Differentiate between Classical conditioning theory and Operant Conditioning Theory.

3. ਲਿਵ ਵਾਇਗੋਤਸਕੀ ਦਾ ਸਮਾਜ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾਵਾਦ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਉਪਯੋਗਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।

Define social constructivism theory of Lev Vygotsky. Write its educational implications also.

Or

ਯਾਂ ਪਿਆਜੇ ਦਾ ਗਿਆਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

What is constructivism theory of Jean Piaget? Explain the stages of this theory in detail.

4. ਖੇਡ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਰੀਰਕ, ਬੋਧਿਕ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਕੀ ਸੰਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

What is the meaning of play? Explain its linkages with physical, cognitive and emotional development of the child?

Or

ਸਮੂਹ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਇਸਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ? ਸਮੂਹ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ?

Define Group Dynamics. What are the assumptions of Group Dynamics? Explain educational implications of Group Dynamics.

5. ਸਵੈ-ਨਿਅੰਤਰਣ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਬੱਚੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ।

What do you mean by self-control? Write about the different aspects of its development in a child.

Or

ਕੋਹਲਬਰਗ ਦਾ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਦਿਅਕ ਉਪਯੋਗਤਾ ਕੀ ਹੈ?

Define Kohlberg's Theory of Moral Development. What are the educational Implications of the Theory of Kohlberg?

(4x5=20)

D.El.Ed. Examination (Second Year) – April 2026
Paper: Pedagogy of Hindi (207)

समय: 2 घंटे

कुल अंक : 35

भाग – क

1. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर दीजिए –

- (i) पठन कौशल का अभिप्राय किस कला से है?
- (ii) (क) स्पर्श व्यंजन में कौन सा वर्ग नहीं होता?
(ख) व्यंजन की संख्या बताएं।
- (iii) संधि कीजिए महा + ऋषि = _____
- (iv) अनेक शब्दों के लिए एक शब्द लिखिए –
(क) जो सब कुछ जानता हो = _____
(ख) विलोम शब्द लिखिए –
क्षीण = _____
- (v) वर्ण की परिभाषा लिखें।

(5x1=5)

भाग-ख

प्रश्न 2– निम्नलिखित में से किन्हीं पांच प्रश्नों के उत्तर दीजिए।

- i) लेखन दोषों के निवारण के ढंगों के बारे में लिखें।
- ii) संधि किसे कहते हैं ? संधि के कितने भेद हैं?
- iii) लेखन कौशल की दो विधियाँ लिखिए।
- iv) विकारी और अविकारी पद में अंतर लिखिए।
- v) स्वर तथा व्यंजन की परिभाषा लिखिए।
- vi) रचना शिक्षण के उद्देश्य स्पष्ट करें।

(5x2=10)

भाग -ग

प्रश्न-3 भाषायी कौशलों (सुनना, बोलना, पढ़ना, लिखना) का विस्तार से वर्णन कीजिए।

अथवा

श्रवण कौशल का अर्थ, महत्त्व एवं दोषों के सुधार के उपाय लिखिए।

प्रश्न-4 अविकारी शब्दों से आपका क्या अभिप्राय है। उनके भेद की विस्तार से जानकारी दें।

अथवा

व्याकरण शिक्षण की विधियों के बारे में विस्तार सहित लिखें।

प्रश्न-5 रचना शिक्षण का अर्थ, महत्त्व एवं उद्देश्य लिखिए।

अथवा

पत्र के भागों को विस्तार सहित लिखें।

प्रश्न-6 कहानी के अर्थ एवं तत्व की व्याख्या करें।

अथवा

निबंध किसे कहते हैं? उसके प्रकारों का वर्णन कीजिए।

(5x4=20)

D.El.Ed. Examination (Second Year) – April 2026
Paper: Children's Physical and Emotional Health and
Yoga Education-II (209)

Time: 2 Hours.

M. M.: 35

ਭਾਗ- ਓ

1. ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

ੳ) ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
What is Strength?

ਅ) ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਸਲਾਮਤੀ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
What do you mean by emotional wellbeing?

ੲ) ਖਾਸ ਗਰਮਾਉਣ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
What do you understand by Specific warm up?

ਸ) ਲਹੂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕੰਮ ਕੀ ਹਨ?
What are the main functions of blood?

ਹ) ਸਰੀਰਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਕੀ ਮੰਤਵ ਹੈ?
What is the objective of Physical Education?

ਕ) ਬੈਡਮਿੰਟਨ ਮੈਦਾਨ ਦਾ ਆਕਾਰ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?
What is the size of a badminton ground?

ਖ) ਨਾੜੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
Write the names of main organs of Nervous System.

ਗ) ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਲਾਭ ਦੱਸੋ।
Mention two benefits of Pranayama?

ਘ) ਕੌਮੀ ਝੰਡੇ ਵਿਚਲੇ ਅਸ਼ੋਕ ਚੱਕਰ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ?
What is the significance of Ashoka Chakra in our National Flag.

ਙ) ਮੋਚ ਕਿਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ?
What do you mean by 'Sprain'?

(10x1=10)

ਭਾਗ-ਅ

2. ਕੋਈ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

ੳ) ਆਈਸੋਟੋਨਿਕ ਅਤੇ ਆਈਸੋਮੀਟਰਿਕ ਕਸਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ।

What is the difference between isotonic and isometric exercises?

ਅ) ਬਰਾਬ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਬੁਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ।

Discuss the harmful/adverse effects of alcohol on body.

ੲ) ਮੁੱਢਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।

Write down the principles of First Aid?

ੳ) ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਠੰਡਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਲਿਖੋ।

Write down the need for and importance of cooling down?

ੴ) ਬੱਚੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਸਿਹਤ ਤੇ ਖੇਡਾਂ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ?

How do sports affect the emotional health of the children?

ੵ) ਖੋ-ਖੋ ਖੇਡ ਨਾਲ ਕਿਹੜੇ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?

What are the skills developed through the Kho-Kho game?

(5x2=10)

ਭਾਗ- ਈ

3. ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

ੳ) ਸਰੀਰਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ਸਰੀਰਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਦੇ ਤੱਤ ਬਿਆਨ ਕਰੋ।

What is meant by physical fitness? Describe the elements of physical fitness.

ਅ) ਯੋਗ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਪਾਚਣ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੇ ਕੀ-ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦੇ ਹਨ?

Describe the effects of Yoga on our digestive system.

ੲ) ਮਾਸਪੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਉੱਪਰ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਕਸਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੋ?

Write down in detail the effects of exercise on the muscular system.

ਸ) ਪਾਚਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਗਾਂ ਅਤੇ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ?

Mention various organs of Digestive Systems and their functions.

(3x5=15)

D.El.Ed. Examination (Second Year) – April 2026
Paper: Diversity, Gender and Inclusive Education (208)

Time: 2 Hours.

M.M.: 35

ਭਾਗ-ੳ

1. ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

- ੳ) ਸੰਮਿਲਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਰੂਪ ਹਨ?
What are the forms of Inclusive Education.
- ਅ) ਅਧਿਆਪਨ ਤਕਨੀਕ, ਸਹਿਪਾਠੀ ਸਿੱਖਣ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
What do you mean by peer tutoring?
- ੲ) ADHD ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ?
Write the full name of ADHD.
- ਸ) ਡਿਸਗ੍ਰਾਫੀਆ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
Define Dysgraphia.
- ਹ) ਸਪੀਚ ਥੈਰੇਪੀ ਬਾਰੇ ਇਕ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
Write a short note on speech therapy.
- ਕ) ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਾਅ ਦੱਸੋ?
Write strategies for the promotion of Girls Education. (6x1=6)

ਭਾਗ-ਅ

2. ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

- ੳ) ਸੰਮਿਲਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੁੱਲ ਤੱਤ ਕਿਹੜੇ ਹਨ?
What are basic elements of Inclusive Education?
- ਅ) ਭਾਰਤੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
State Effective methods that can be used to address diversity in Indian Classroom.

ੲ) ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਲਿੰਗ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਲਈ ਕਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?

What are the things to be kept in mind while constructing a textbook to make them gender neutral?

ੳ) ਡਿਸਲੈਕਸੀਆ ਦੇ ਲੱਛਣ ਲਿਖੋ।

Write characteristics of Dyslexia.

(3x3=9)

PART - C

ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:

3. ਸੰਮਿਲਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਇਸ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ।

What is meant by Inclusive Education? Explain its various characteristics.

Or

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਆਂਕਲਣ ਕਿਹੜੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ/ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

Describe the strategies/methods used for the assessment of children with special needs.

4. ਡਿਸਗਰਾਫੀਆ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਬਾਲਕਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

What are the characteristics of children with Dysgraphia? Describe the strategies for prevention of Dysgraphia in children.

Or

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।

Explain in detail about the Organization and Administration of Special Education.

5. ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ?

Describe the working towards Gender equality in the classroom.

Or

ਪਿਤਾ ਪੁਰਖੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਇਸ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ।

What do you mean by the patriarchy system. Write about the status of women in patriarchy system?

6. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬਾਲਕਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਲਈ ਵਿਭਿੰਨ ਕਾਰਜਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤੇ ਚਾਨਣ ਪਾਉ।

Elucidate the various programs and policies for the education of exceptional children.

Or

ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਅਰਥ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵੀ ਦੱਸੋ।

What is the meaning of Curriculum ? Write down its characteristics also.

(4x5= 20)

D.El.Ed. Examination (Second Year) – April 2026
Paper: Pedagogy of Science Education (205)

Time: 3 Hours

M.M: 60 Marks

ਭਾਗ- ਓ

1. ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।
- ਓ) ✓ ਪਰਮਾਣੂ ਪੁੰਜ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?
What is mass number?
- ਅ) ✓ ਸੈੱਲ ਝਿੱਲੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?
What is cell membrane?
- ੲ) ਪੋਟਾਸ਼ੀਅਮ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਅਤੇ ਪਰਮਾਣੂ ਅੰਕ ਲਿਖੋ।
Write the symbol and atomic number of sodium Potassium.
- ਸ) ਸੈੱਲ ਦੀ ਖੋਜ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਤੀ।
Who discovered the cell first?
- ਹ) ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਬਿਮਲਾ ਬੂਟੀ ਦਾ ਕੀ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ?
What is the contribution of Bimla Buti in science?

(5×1=5)

ਭਾਗ-ਅ

2. ਕੋਈ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।
- ਓ) ਚੁੰਬਕੀ ਬਲ ਰੇਖਾਵਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਲਿਖੋ।
Write some properties of magnetic lines of force.
- ਅ) ਪਰਮਾਣੂ ਅੰਕ ਅਤੇ ਪੁੰਜ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ।
Differentiate between atomic number and mass number.
- ੲ) ਪੜਚੋਲਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ?
What is the role of teacher in critical pedagogy?

ਸ) ਨਿਊਟਨ ਦੇ ਗੁਰੂਤਾ ਆਕਰਸ਼ਣ ਦੇ ਸਰਵ ਵਿਆਪੀ ਨਿਯਮ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ।
Write Newton's universal law of gravitation.

ਹ) ਚੁੰਬਕ ਦੀਆਂ ਛੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਲਿਖੋ।
Write six properties of Magnet.

ਕ) ਬਿਜਲਈ ਚਾਲਕ ਅਤੇ ਬਿਜਲਈ ਰੋਧਕ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਲਿਖੋ।
Write the difference between insulators and conductors.

(5×3=15)

Part-C

3. ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਕਿਵੇਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਵੇਰਵੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਓ।

What do you mean by scientific attitude? Explain in detail how scientific attitude can be developed among students.

Or

ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

Discuss the contributions of the different scientists in the field of science.

4. ਨਿਊਟਨ ਦੇ ਗੁਰੂਤਾ ਆਕਰਸ਼ਣ ਦੇ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਨਿਯਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
Explain Newton's universal law of gravitation.

Or

ਜੰਤੂ ਸੈੱਲ ਦੀ ਬਣਤਰ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

Explain the structure of animal cell in detail.

5. ਰਦਰਫੋਰਡ ਸਕੈਟਰਿੰਗ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਓ।

Explain the Rutherford scattering experiment and also draw the diagram of scattering experiment.

Or

ਚੁੰਬਕੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

What do you mean by magnetic substances? Discuss the properties of its three types.

6. ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਸੋਚ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

What is critical pedagogy and how does it influence teaching? Describe the role of teacher in promoting critical thinking through this approach.

Or

ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ:-

Write short notes on:

- ੳ) ਸਿਹਤ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨ।
Science for health.
- ਅ) ਪੁੰਜ ਅਤੇ ਭਾਰ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ
Difference between Mass and Weight.

(4x10=40)

D.El.Ed. Examination (Second Year) – April 2026
Paper: School Culture leadership and change (202)

Time: 2 Hours.

M. M.: 35

ਭਾਗ-ਉ

1. ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਰੂਰੀ ਹਨ।

ੳ) ਨਵੋਦਿਆ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਦੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ?
When were Navodaya Schools established?

ਅ) ਬੀ.ਆਰ.ਸੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
Write the full name of BRC.

ੲ) ਏਡਿਡ ਸਕੂਲਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
What is meant by an Aided School?

ਸ) ਸਿੱਖਿਆ ਨਿਰੀਖਣ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ?
What does education inspection mean?

ਹ) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ ਕਿਹੜੇ ਹਨ?
Name three broad issues in the field of education in India?

(5x1=5)

ਭਾਗ-ਅ

2. ਕੋਈ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

ੳ) ਬਾਲ ਕੇਂਦਰਿਤ ਪਹੁੰਚ ਕੀ ਹੈ?
What is child-centred approach?

ਅ) ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਨਵੀ ਤੱਤ ਕਿਹੜੇ ਹਨ?
Which human factors affect School effectiveness?

ੲ) ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸੰਚਾਰ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦਸੋ ?
Explain the types of communication in education.

ਸ) ਪਾਠਯੋਜਨਾ ਦਾ ਅਰਥ ਅਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖੋ।
Write the meaning and definition of a Lesson Plan.

ਹ) ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਰਵਵਿਆਪੀਕਰਨ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
What is meant by Universalization of Education?

ਕ) ਸਰਵ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ ਦੇ ਚਾਰ ਉਦੇਸ਼ ਦੱਸੋ?
Write any four objectives of S.S.A.?

(5x2=10)

ਭਾਗ-ੲ

ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:

3. ਜਨਾਰਦਨ ਰੈਡੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ?
Describe the main recommendations of the Janardhan Reddy Education Committee?

ਜਾਂ

ਸਕੂਲ ਸੰਗਠਨ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਸਕੂਲ ਸੰਗਠਨ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

What is meant by school organization? Describe the main features of school organization.

4. ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਗੁਣਵਤਾ ਮਿਆਰ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਕਾਰਕਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਦੱਸੋ।
Explain the factors to improve standard in education.

OR

ਬਹੁ-ਸਿੱਖਣ ਪੱਧਰੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਾਲੇ ਜਮਾਤ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਜਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ ?

Describe the educational challenges in Multiple learning levels classroom?

5. ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਲਿਖੋ?
What do you mean by School Management? Explain its nature.

OR

ਸਕੂਲ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦੱਸੋ?

Write any two types of School supervision?

6. ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੰਤਵ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
Describe the aims and objectives of teacher education.

Or

ਟੀਮ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਟੀਮ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਦੱਸੋ?

What is meant by team leadership? Describe the characteristics and functions of team leadership?

(4x5=20)

ਡੀ.ਐੱਲ.ਐੱਡ. ਪ੍ਰੀਖਿਆ (ਸਾਲ ਦੂਜਾ) - ਅਪ੍ਰੈਲ 2026

ਵਿਸ਼ਾ :- ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ (206)

ਸਮਾਂ-2 ਘੰਟੇ

ਕੁੱਲ ਅੰਕ :35

ਭਾਗ- ਓ

1) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ :-

ੳ) ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਕਿਹੜੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਦੋ ਨਾਂ ਦੱਸੋ।

ੲ) ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਦੋ ਸਿਧਾਂਤ ਲਿਖੋ।

ੳ) ਸੁਣਨ ਕੌਸ਼ਲ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?

ੴ) ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਦੋ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ।

ੵ) ਹਾਂ-ਵਾਚੀ ਨਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਂਹ-ਵਾਚੀ ਨਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲੋ:

- ਸਭ ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਹਨ।
- ਜੇਕਰ ਮਿਹਨਤ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਓਗੇ।

੶) ਸੁਖਮ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਲਿਖੋ।

(5x2=10)

ਭਾਗ - ਅ

ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:

2) ਮੱਧ ਕਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸੁਨਿਹਰੀ ਕਾਲ ਹੈ। ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

ਗੁਰਮੁੱਖੀ ਲਿੱਪੀ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਲਿੱਪੀ ਹੈ। ਦਲੀਲਾਂ ਦਿਓ।

3) ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪੈਰ ਬਿੰਦੀ ਵਾਲੇ ਕਿਹੜੇ ਅੱਖਰ ਹਨ? ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਦੋ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਓ।

ਜਾਂ

ਇਕ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਪਾਠ ਤੋਂ ਮੰਚ ਤਕ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ?

- 4) ਬਾਲ ਗੀਤ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਬਾਲ ਗੀਤ ਦੀ ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਕੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

ਵਿਆਕਰਨ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਰੋਚਕ ਤੇ ਸਰਲ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਤਰੀਕੇ ਹਨ?

- 5) ਸੁਖਮ ਅਧਿਆਪਨ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਕੌਸ਼ਲ ਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ ਲਈ ਕਿਹੜੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਅਪਣਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ?

- 6) ਪਾਠ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਆਪਨ ਲਈ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾ ਲਿਖੋ।

ਜਾਂ

ਭਾਸ਼ਾ ਪੁਸਤਕਾਲਾ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

(5x5=25)